Capítol 4. Persistència i bases de dades

Autors: Xavier Franch, Lidia López

Índex

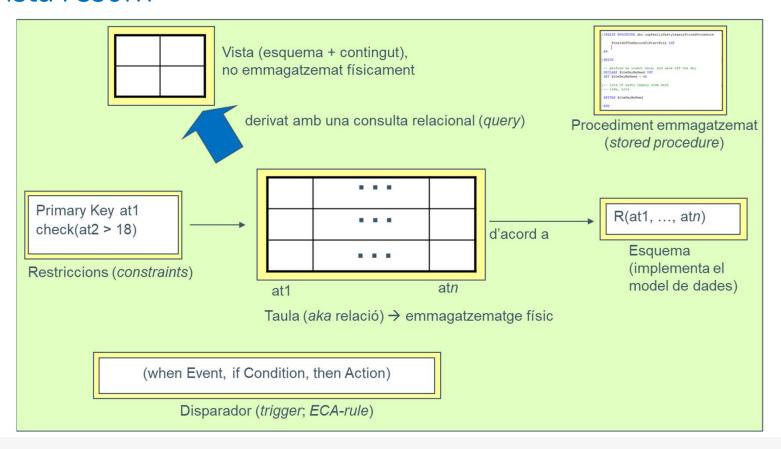
- 4.1 La tecnologia relacional
- 4.2 El procés de disseny, revisitat
- 4.3 Assignació de responsabilitats
- 4.4 Transformació del model
- 4.5 Disseny de les operacions
- 4.6 SQL

4.1 La tecnologia relacional

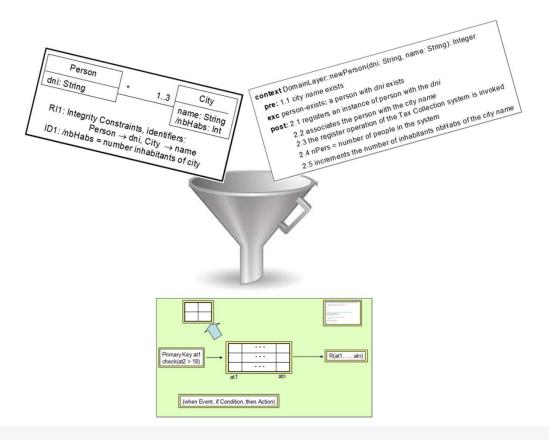
Què és una base de dades relacional?

- Col·lecció de dades que permet representar classes, els seus atributs i les seves associacions
- Aquestes dades les gestionen els Sistemes de Gestió de Bases de Dades (SGBD) que proporciona eines per:
 - Estructurar les dades
 - Manipular les dades (actualitzar i consultar)
 - Regles per mantenir la integritat de les dades

Vista resum

Salt conceptual: del món 0.0. al món relacional

Estructurar les dades

- Tota la informació es guarda en taules
 - Les taules es deriven de les classes (després de certes transformacions)
- Cada fila de la taula representa un individu
- Els atributs que representen de l'individu es guarden a les columnes
- Els atributs es representen fent servir tipus bàsic de dades (enters, caràcters, reals, ...)
 - Quan no tenim valor per un atribut es fa servir el valor NULL

Propietats d'una taula

- Els valors dels atributs són atòmics
 - Atributs multivaluats → taula adicional
 - Enum → taula adicional
- No hi ha files repetides
- No hi ha ordre entre files
- No hi ha ordre entre atributs
- Representació:
 - nom_taula(atribut1, atribut2, atribut3, ...)

Claus d'una taula

- Clau primària: atribut que identifica les files (subratllat)
 - Músic(nom,)
 - Pot ser multi-atribut
- Clau alternativa: atribut que pot identificar les files però no s'ha escollit com a clau primària
 - S'indica que el seu valor ha de ser únic
- Clau forana: subconjunt d'atributs que es fa servir per relacionar amb un altra taula (es correspon a la seva clau)
 - Permeten representar associacions i especialitzacions

Manipular les dades

- Actualització
 - o Insertar fila a una taula
 - Esborrar fila d'una taula
 - Modificar atributs d'una fila
- Consulta
 - Obtenir les dades d'una taula i de totes les taules relacionades

Regles d'integritat

- Integritat d'entitat: els atributs que formen part de la clau primària han de tenir valors únics a tota la taula (no repetits)
- Integritat referencial: els valors de les claus foranes han de ser valors de la clau primària referenciada o valors NULL

Estratègies per mantenir la integritat referencial (claus forana)

- Restricció: No es pot esborrar una fila si es referenciada des d'un altra taula
- Anul·lació: S'esborra la fila i es posa NULL a totes les files que li feien referència
- Cascada: S'esborra la fila i totes les files que li feien referència
 - cal declarar-ho explícitament com a propietat de l'atribut

Extensions (en SQL)

- Procediments emmagatzemats (stored procedures)
 - permeten implementar qualsevol funcionalitat
 - o en aquesta assignatura, no els farem servir
- Desencadenadors (triggers)
 - s'activen automàticament abans o després d'una actualització
 - en aquesta assignatura, només per a atributs derivats materialitzats
- Vistes (views)
 - permeten veure una projecció del contingut de la base de dades
 - no existeixen físicament
 - en aquesta assignatura, només per a atributs derivats calculats

4.2 El procés de disseny, revisitat

Context

Existeixen dos grans patrons dominants a la capa de domini i cadascun requereix patrons diferents a la capa de dades:

- Domain Model requereix Data Mapper
 - és la combinació que hem fet fins ara (capítol 3)
- Transaction Script requereix altres patrons
 - o <u>en aquesta assignatura</u>, estudiarem *Row Data Gateway*
 - o hi ha d'altres opcions: *Table Data Gateway*, *Active Record*, ...

El disseny de les capes de domini i de dades és radicalment diferent segons elegim una combinació de patrons o altra

Degut a la relació amb la tecnologia relacional de la base de dades

Comparativa

Domain Model + Data Mapper Transaction Script + Row Data Gateway

Capa de domini

- Model de dades representa els conceptes del problema
- Diagrama de seqüència mostra interacció entre molts objectes

Capa de dades

- Esquema de la base de dades transparent
- Ofereix tres operacions de consulta per classe
- Actualitzacions automàtiques

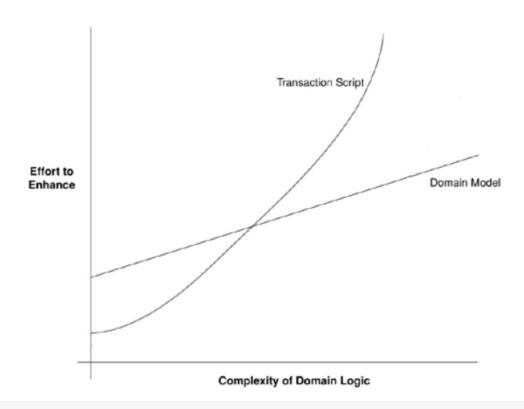
Capa de domini

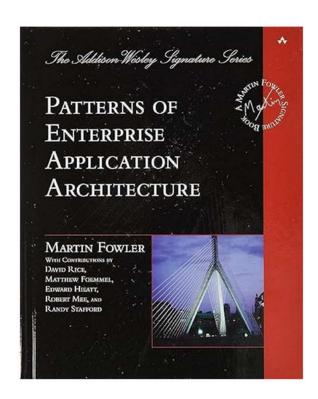
- Model de dades només conté classes controladores
- Diagrama de seqüència només coreo-grafia operacions de la capa de dades

Capa de dades

- Esquema de la base de dades visible amb objectes mediadors (passarel.les)
- Les operacions de consulta es poden definir segons necessitats
- Actualitzacions explícites

Quin és millor?

Impacte en el procés de disseny

Casos d'ús	Diagrama de classes	Diagrames de seq.	Contractes	Disseny interfície	
Essencials	Sense limitacions. No hi ha operacions	Un únic objecte per al sistema	De sistema. Amb possibles redundàncies. Només precs.	No existeix	
1. Disseny de la interfície d'usuari					
Concrets	Sense limitacions. No hi ha operacions	Model del comp Un únic objecte per al sistema	ortament adaptat a la interfície De sistema. Amb possibles redundàncies. Només precs.	<u>Existeix</u>	
	2. Assignació de responsabilitats a capes				la capa de dades rep més responsabilitats
Concrets	Sense limitacions. Operacions de capa	<u>Un objecte</u> per capa	<u>De capes. Auto-continguts.</u> <u>Precs. i excs.</u>	Existeix	•
		3. Simplificació del model			la simplificació ha de
Concrets	Sense elements no suportats. Operacions de capa	Un objecte per capa	De capes (en la capa de domini, adaptats). Auto-continguts. Precs. i excs.	Existeix	tractar més elements el model del comportament
	4. Disseny de les operacions				de la capa de domini és
Concrets	Sense elements no suportats. <u>Operacions</u> <u>de classe</u>	Tants objectes com calgui	<u>De classe, incloent-ne</u> <u>operacions auxiliars.</u> Auto- continguts. Precs. i excs.	Existeix	conceptualment més simple
					20

4.3 Assignació de responsabilitats

Assignació de responsabilitats a la capa de dades

La tecnologia relacional ofereix alguns elements que poden rebre assignades certes responsabilitats:

Responsabilitat
Atribut clau
Atribut que sense ser clau, no pot repetir valor
Atribut que no pot prendre valor nul
Propietats d'atributs individuals (e.g., enter positiu)
Integritat referencial en claus foranes
Càlcul d'atributs derivats
Actualització d'atributs materialitzats
Responsabilitat arbitrària (en aquesta assignatura, no els usarem)

4.4 Transformació del model

Transformació del model 0.0. a tecnologia relacional

L'accés directe a la tecnologia relacional requereix la transformació d'elements addicionals del model de dades orientat a objectes:

- associacions de multiplicitat m:n, on m > 1 i n > 1
- jerarquies d'especialització

A banda, la resta de transformacions ja conegudes es poden definir directament sobre l'esquema de la base de dades

El resultat d'aquesta fase serà un esquema de base de dades, on també farem explícites les responsabilitats assignades a les diferents taules

Transformació del model – classes

Les claus sempre apareixen subratllades

Concert

recinte : String {id} data : Date {id} pvp : Float

RIT1 (c: Concert): c.pvp >= 0

Concert(recinte, data, pvp) on:

pvp: CHECK(pvp >= 0) – RIT1

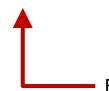
Les restriccions assignades a la capa de dades es declaren a la definició de la taula

Concert

(#co1, Palau, 1/6/2023, 40) (#co2, Apolo, 5/4/2024, 75)

Palau	1/6/2023	40
Apolo	5/4/2024	75

Els oids desapareixen

Transformació del model – classes amb restriccions

Discogràfica

nom : String {id} descripció : String[0..1]

adreça: String

RIT (d1, d2: Discogràfica): d1 i d2 no poden tenir la mateixa adreça

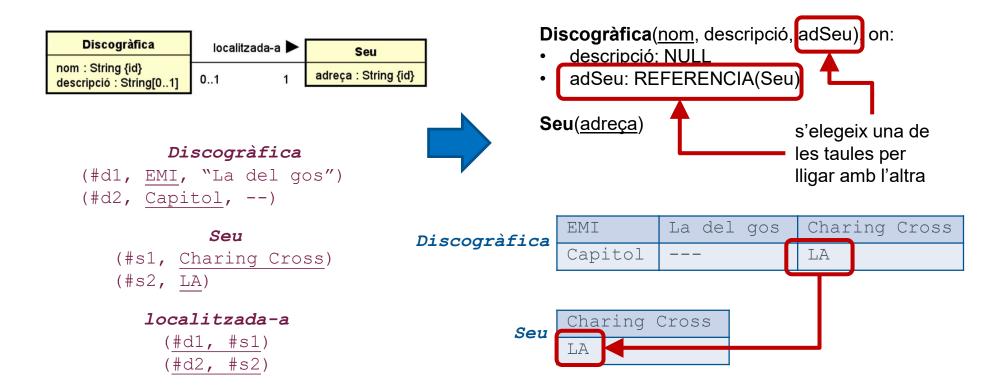
Discogràfica(nom, descripció, adreça), on:

descripció: NULL 🗲

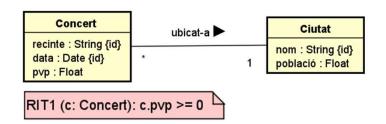
adreça: UNIQUE

per motius pràctics, declarem els que poden ser nuls (que són la majoria) en lloc dels que no poden ser nuls

Transformació del model – associacions binàries, cas un a un

Transformació del model – associacions binàries, cas 1 a molts

Concert

(#co1, Palau, 1/6/2023, 40) (#co2, Apolo, 5/4/2024, 75)

Ciutat

(#ci1, València, 1M)
(#ci2, Barcelona, 3M)

ubicat-a

(#co1, #ci1) (#co2, #c12)

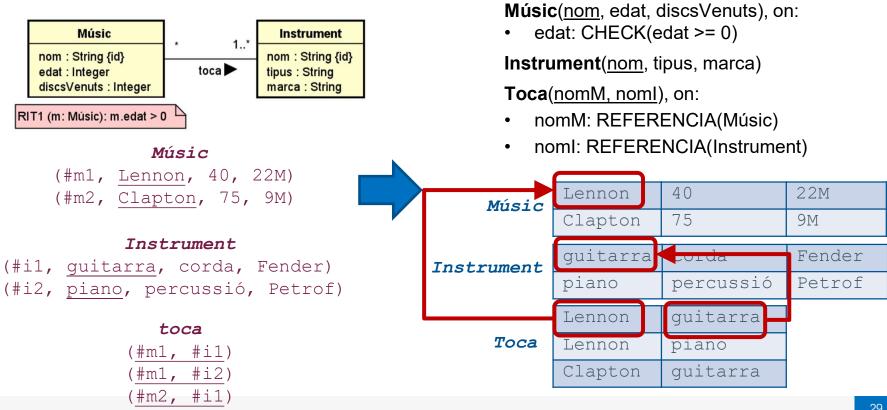
Concert(recinte, data, pvp, nomCiutat), on:

- nomCiutat: REFERENCIA(Ciutat)
- pvp: CHECK(pvp >= 0)

Ciutat(nom, població)

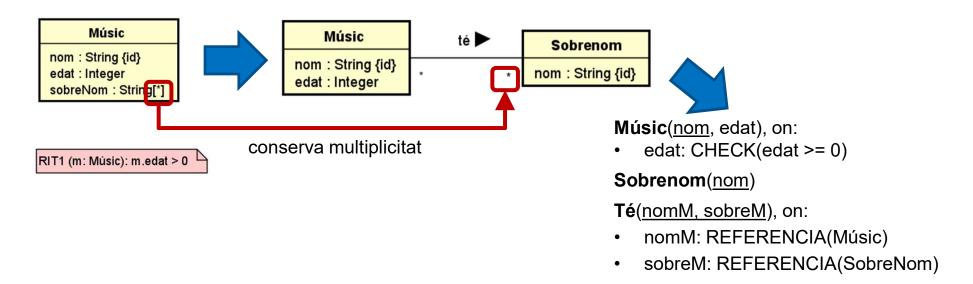

Transformació del model – associacions binàries, cas molts a molts

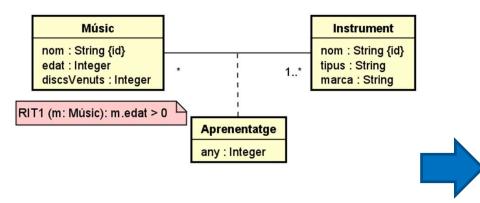
Transformació del model – cas d'atributs multi-valuats

Cal fer una transformació prèvia del model de dades introduïnt una nova classe i associació, i aleshores ens trobem al cas anterior (associació binària molts a molts)

Transformació del model – classes associatives

Bàsicament el mateix que el cas anterior

Músic(nom, edat, discsVenuts), on:

edat: CHECK(edat>0)

Lennon

Instrument(nom, tipus, marca)

Aprenentatge(nomM, noml, any), on:

- nomM: REFERENCIA(Músic)
- noml: REFERENCIA(Instrument)

40

Músic

MUSIC			
114520	Clapton	75	9М
		-	_
Instrument	guitarra	corda	Fender
	piano	percussió	Petrof
	Lennon	guitarra	1960
prenentatge	Lennon	piano	1959
	Clapton	guitarra	1965

Músic Instrument

(#m1,	Lennon,)	(#i1,	guitarra,)
(#m2,	Clapton,)	(#i2,	piano,)

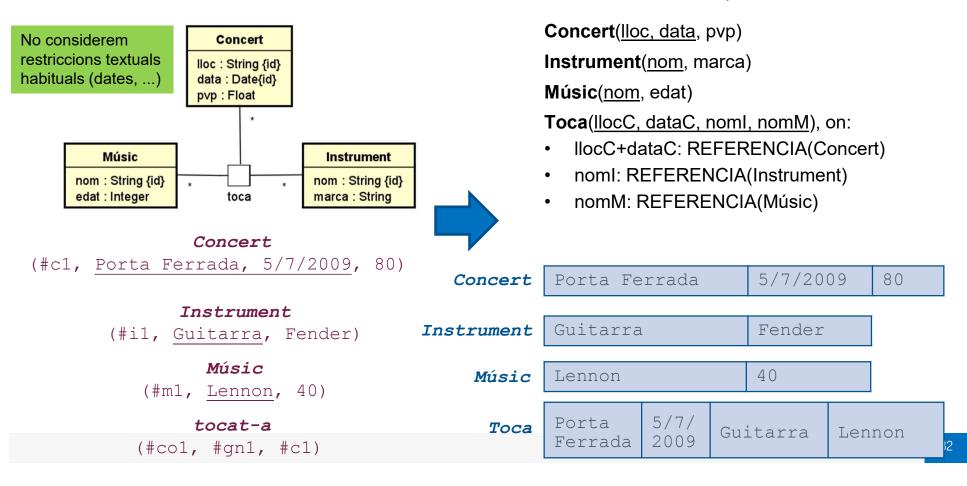
Aprenentatge

(#a1,	#m1,	#i1,	1960)
(#a2,	#m1,	#i2,	1959)
(#a3,	#m2,	#i1,	1965)

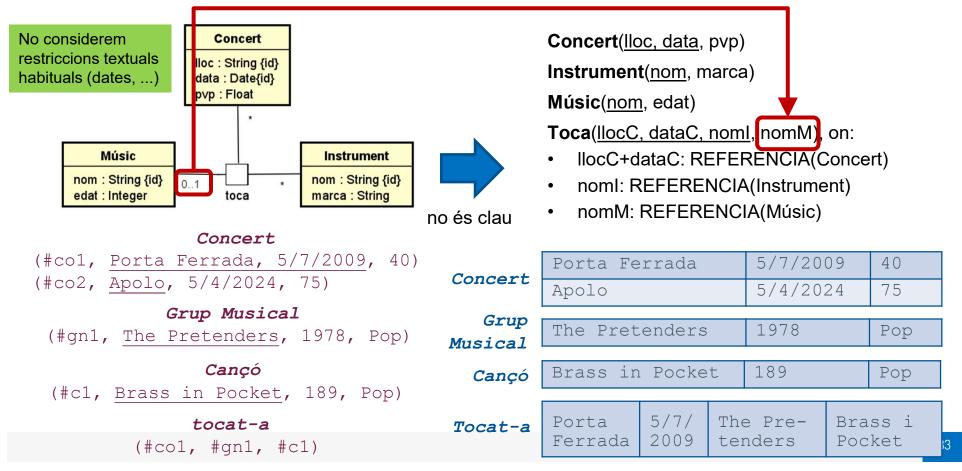
Aprenentatge

22M

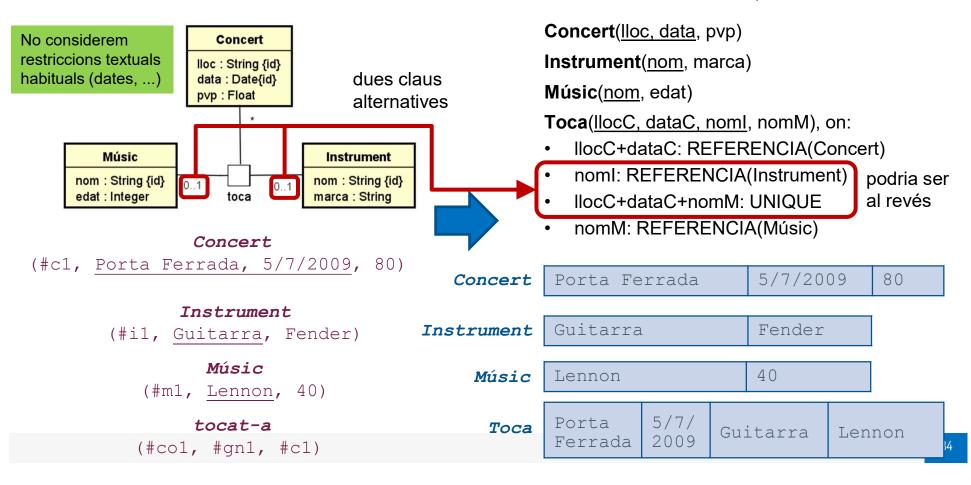
Transformació del model – associacions ternàries, cas tots molts

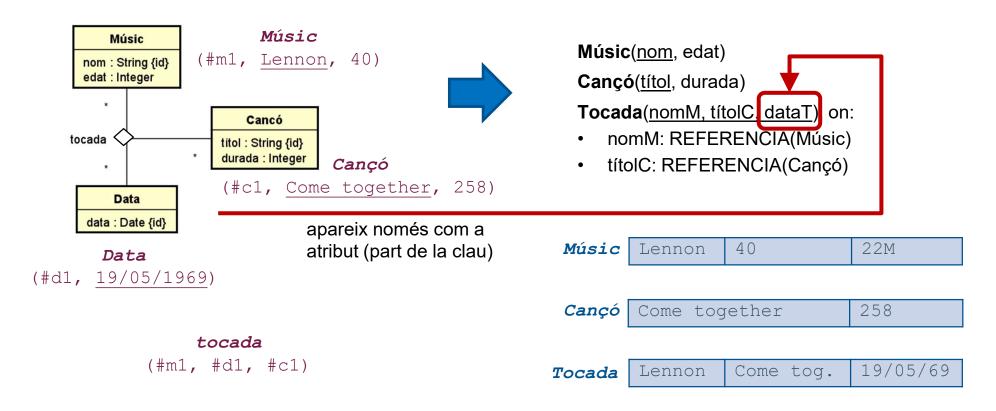
Transformació del model – associacions ternàries, cas un 0..1

Transformació del model – associacions ternàries, cas dos 0..1

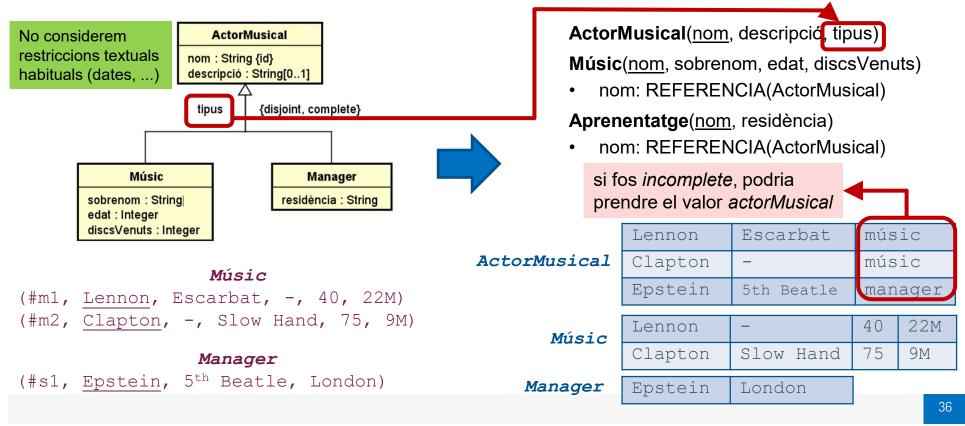

Transformació del model – associacions ternàries amb data

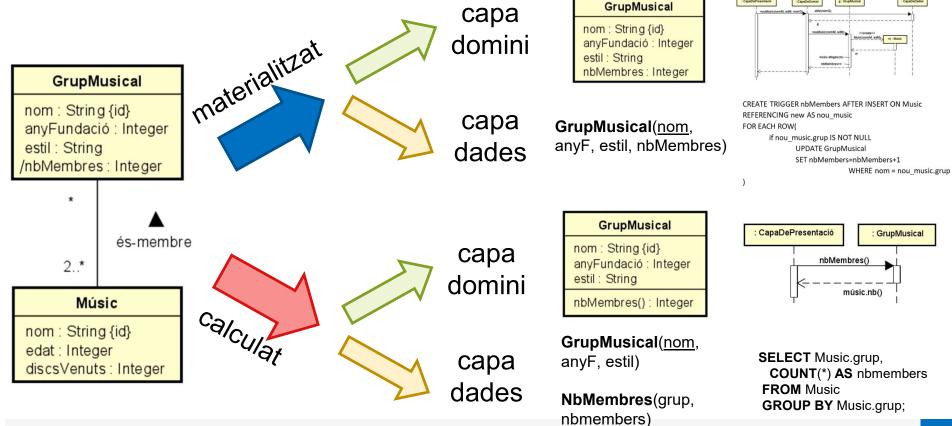

Transformació del model – especialitzacions

Apliquem una estratègia anomenada Class Table Inheritance (n'hi ha d'altres)

Transformació del model – atributs derivats

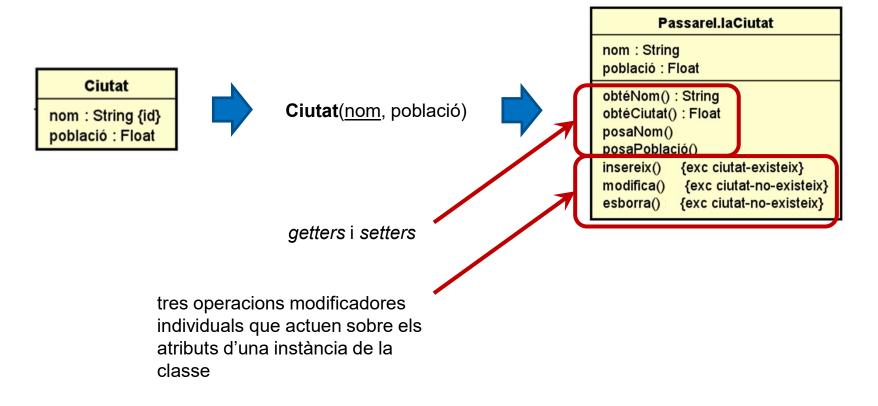
4.5 Disseny de les operacions

Patró Passarel.la Fila (Row Data Gateway)

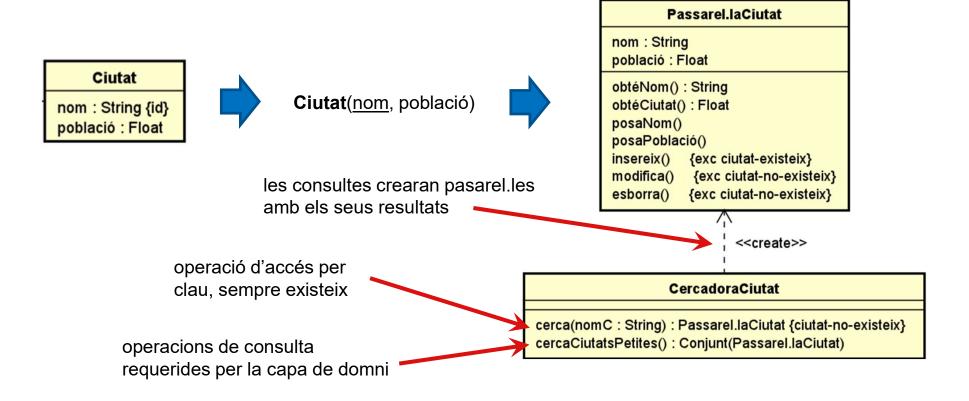
Permet definir controladors de tipus transacció a la capa de dades que regulen l'accés a les dades des de la capa de domini:

- Dues classes para cada taula de la capa de dades
 - Una classe base amb operacions modificadores individuals
 - Una instància (passarel.la) correspon a una fila de la taula
 - Una classe cercadora per obtenir passarel.les
- Les operacions de les classes passarel.la s'implementen directament sobre la base de dades
 - Poden aprofitar la capacitat expressiva del llenguatge SQL

Patró Passarel.la Fila – classe base

Patró Pasarel.la Fila – classe cercadora

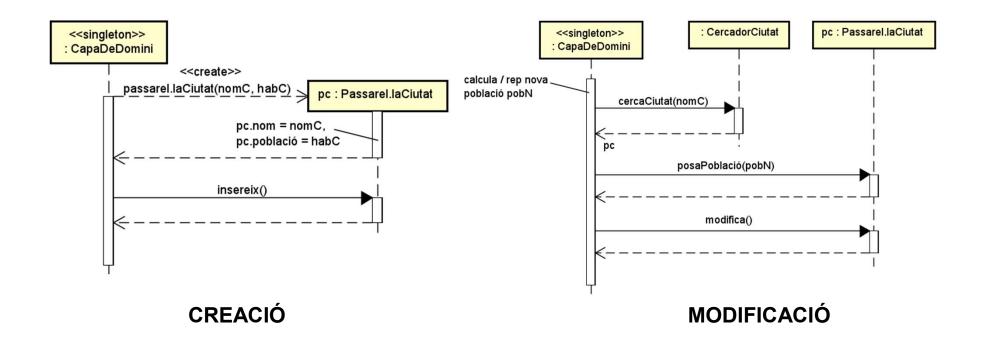

Patró Passarel.la Fila – utilització

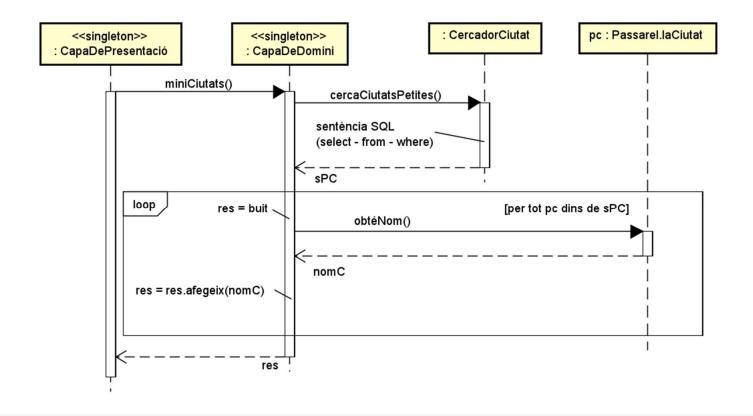
Els controladors de la capa de domini interaccionen directament amb les classes corresponents a les passarel.les:

- creen passarel.les per inserir objectes
- es comuniquen amb els cercadors per obtenir objectes (en forma de passarel.les)
- manipulen els objectes a la mateixa capa de domini
- retornen els objectes a la capa de dades usant les passarel.les

Patró Passarel.la Fila – actualitzacions

Patró Passarel.la Fila – ús en consultes

4.6 SQL

Structured Query Language (SQL)

- Llenguatge estructurat de definició, actualització i consulta de bases de dades
- Proposat per un departament d'investigació d'IBM (SEQUEL, Donald D. Chamberlin and Raymond F. Boyce, 1970s)
- Adoptat com a estàndard per al Model Relacional de bases de dades en els anys 1986 (ANSI) i 1987 (ISO)

Utilització del SQL

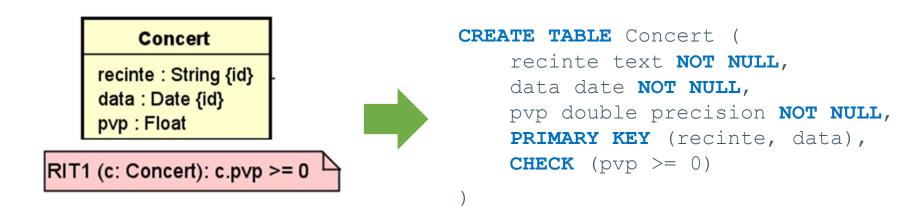
- Des d'un programa (C++, ...)
 - Fent server alguna llibreria que permeti executar comandes SQL
 - Per implementar (part de) la capa de dades
- Des d'un programa client del SGBD
 - Com a mínim, per a crear i destruir taules
 - També per a jugar o depurar el programa

En tots dos casos, la sintaxi és la mateixa

(Per a més detalls, v. document de la pràctica)

Creació de taules

Mitjançant la sentència CREATE TABLE

Concert(recinte, data, pvp), on:

pvp: CHECK(pvp >= 0) – RIT1

A tenir en compte

- Les claus primàries s'han de declarar explícitament amb l'etiqueta
 PRIMARY KEY
 - Si la clau primària és un atribut, al costat de l'atribut
 - Si és multi-atribut, al final de la taula
- Per claredat, els CHECK també els declarem al final de la taula
- La resta d'etiquetes, al costat de l'atribut
 - Recordeu que cal declarar explícitament els atributs que no poden prendre valor nul (per defecte, el poden prendre)
 - Excepció: claus primàries (que no poden ser nul.les)
- També cal usar els tipus predefinits de SQL
 - text, integer, date, double precision, ...

Exemples

Concert

recinte : String {id} data : Date {id} pvp : Float

RIT1 (c: Concert): c.pvp >= 0

```
CREATE TABLE Concert (
    recinte text NOT NULL,
    data date NOT NULL,
    pvp double precision NOT NULL,
    PRIMARY KEY (recinte, data),
    CHECK (pvp >= 0)
)
```

Discogràfica

nom : String {id}

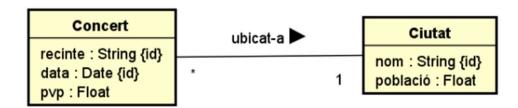
descripció: String[0..1]

adreça: String

RIT (d1, d2: Discogràfica): d1 i d2 no poden tenir la mateixa adreça

```
CREATE TABLE Discogràfica(
    nom text PRIMARY KEY,
    descripció text,
    adreça text NOT NULL UNIQUE
)
```

Exemples


```
RIT1 (c: Concert): c.pvp >= 0
```

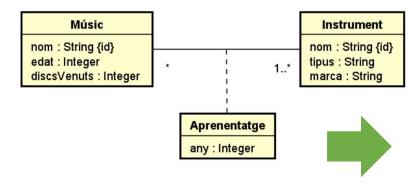
Concert(recinte, data, pvp, nomCiutat), on:

- nomCiutat: REFERENCIA(Ciutat)
- pvp: CHECK(pvp >= 0)

Ciutat(nom, població)

```
CREATE TABLE Concert(
    recinte text NOT NULL,
    data date NOT NULL,
    pvp double NOT NULL,
    nomCiutat text NOT NULL,
    PRIMARY KEY (recinte, data),
    FOREIGN KEY (nomCiutat),
        REFERENCES Ciutat(nom),
    CHECK (pvp >= 0)
)
CREATE TABLE Ciutat(
    nom text PRIMARY KEY,
    població double NOT NULL
)
```

Exemples – esborrat en cascada

Músic(nom, edat, discsVenuts):

Instrument(nom, tipus, marca)

Aprenentatge(nomM, noml, any), on:

- nomM: REFERENCIA(Músic) ON DELETE CASCADE
- noml: REFERENCIA(Instrument) ON DELETE CASCADE

```
CREATE TABLE Músic (
   nom text PRIMARY KEY,
   edat integer NOT NULL
CREATE TABLE Instrument(
   nom text PRIMARY KEY,
   tipus text NOT NULL,
   marca text NOT NULL
```

```
CREATE TABLE Aprenentatge (
    nomM text NOT NULL,
   nomI text NOT NULL,
    any integer NOT NULL,
    PRIMARY KEY (nomM, nomI),
    FOREIGN KEY (nomM) REFERENCES Músic (nom) ON DELETE CASCADE,
    FOREIGN KEY (noml) REFERENCES Instrument (nom) ON DELETE CASCADE
```

Si s'esborra un *Músic* o un Instrument, s'esborra la fila de la taula Aprenentatge

Poden haver-hi diferències entre SGBDs

Concert

recinte : String {id} data : Date {id} pvp : Float

RIT1 (c: Concert): c.pvp >= 0

Concert(recinte, data, pvp), on:

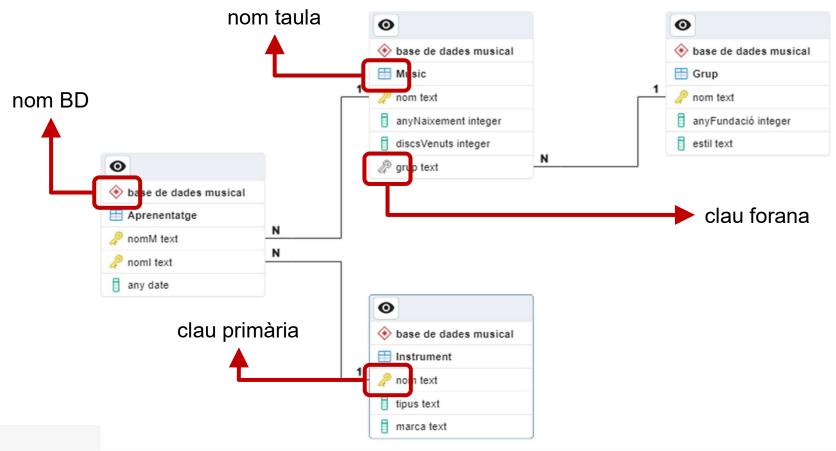
• pvp: CHECK(pvp >= 0) - RIT1

```
CREATE TABLE Concert (
    recinte text NOT NULL,
    data date NOT NULL,
    pvp double precision NOT NULL,
    PRIMARY KEY (recinte, data),
    CHECK (pvp >= 0)
)
```

postgreSQL

```
CREATE TABLE Concert (
    recinte text NOT NULL,
    data date NOT NULL,
    pvp double precision NOT NULL,
    CONSTRAINT concert_pkey PRIMARY KEY (recinte, data),
    CONSTRAINT pvp CHECK (pvp >= 0)
)
```

Representació gráfica de l'esquema (diagrama ER)

Supressió de taules

- Mitjançant la sentència DROP TABLE
 - Normalment invocada des del client del SGBD

Músic

nom : String {id}

edat : Integer

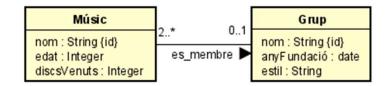
discsVenuts: Integer

DROP TABLE Músic;

Inserció de files (i.e., creació)

1 fila

Indicant el nom de les columnes (poden no estar totes)

```
INSERT INTO Músic (nom, discsVenuts, grup)

VALUES ("John Lennon", 150 "The Beatles");
```

Sense indicar-los (cal donar tots els valors)

```
INSERT INTO Músic

VALUES ("John Lennon", 45 ,150, "The Beatles");
```

Supressió de files

N files

```
DELETE FROM Músic WHERE nom = "John Lennon";

→ Esborra un músic en concret (PRIMARY KEY)

DELETE FROM Músic WHERE grup = "The Beatles";

→ Esborra tots els músics d'un grup

DELETE FROM Músic;

→ Esborra totes les files
```

Modificació de files

N files

```
UPDATE Músic

SET discsVenuts = 183

WHERE grup = "The Beatles";
```

→ Modifica el valor de la columna disc_venuts de totes les files que corresponen a membres del grup "The Beatles"

Consultes sobre una taula

N files

```
SELECT * FROM Músic;

→ Retorna totes les columnes de tots els músics (sense WHERE)

SELECT * FROM Músic WHERE grup = "The Beatles";

→ Retorna totes les columnes de tots els músics del grup "The Beatles"

SELECT * FROM Músic WHERE discs_venuts > 100;

→ Retorna totes les columnes de tots els músics que tenem més de 100 discs venuts

SELECT nom, edat FROM Músic;

→ Retorna les columnes nom i edat de tots els músics
```

Operadors per a les condicions (where/check)

- aritmètics: *, +, -, /
- de comparació: =, <, >, <=, >=, <>
- lògics: NOT, AND, OR
- altres:
 - <columna> BETWEEN límit 1> AND <límit 2>
 - < columna> IN (<valor1>,<valor2> [....,<valorN>])
 - <columna> IS [NOT] NULL

Ordenació en les cerques

```
SELECT nom, discsVenuts FROM Músic ORDER BY nom ASC;
```

→ Retorna el nom i els discs venuts de tots els músics ordenats ascendentment per la columna nom

```
SELECT nom, discsVenuts FROM Músics ORDER BY discsVenuts DESC;
```

→ Retorna el nom i els discs venuts de tots els músics ordenats descendentment per la columna discVenuts

Funcions d'agregació

```
SELECT COUNT(*) FROM Músic WHERE grup = "The Beatles";
```

→ Retorna el nombre de membres del grup anomenat "The Beatles"

SELECT COUNT (grup) FROM Músic;

→ Retorna el nombre de músics que estan en un grup (no tots els músics estan a un grup)

SELECT COUNT (DISTINT grup) FROM Músic;

→ Retorna el nombre de grups (conta la columna grup sense repetits) dels músics que estan en un grup (no tots els músics estan a un grup)

Funcions d'agregació aritmètiques

```
SELECT SUM (discsVenuts) FROM Músic;

→ Retorna el nombre total de discs venuts de tots els músics

SELECT AVG (edat) FROM Músic WHERE grup = "The Beatles";

→ Retorna l'edat mitjana dels músics del grup "The Beatles"

SELECT MIN (edat), MAX (edat) FROM Músic;
```

→ Retorna l'edat mínima i la màxima entre tots els músics

Funcions d'agrupació de files

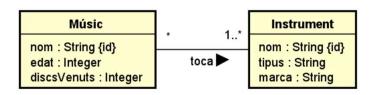
```
SELECT grup, COUNT(*) AS nbMembers
   FROM Músic
   GROUP BY grup;

→ Retorna una fila per cada grup amb el nom del grup i el número de membres
del grup (COUNT) a l'atribut nbMembers

SELECT grup, SUM(discsVenuts) AS totalDiscs
   FROM Músic
   GROUP BY grup;

→ Retorna una fila per cada grup amb el nom del grup i la suma dels discos de
tots els membrs del grup (SUM) a l'atribut totalDiscs
```

Consultes files combinades (JOIN)

Músic

Lennon	40	22M	
Clapton	75	9M	

Toca

Lennon	guitarra	
Lennon	piano	
Clapton	guitarra	

Instrument

guitarra	corda	Fender
piano	percussió	Petrof

SELECT *

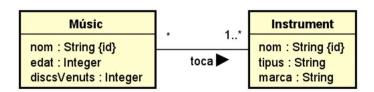
FROM Músics m, Toca t, Instrument i

WHERE t.nomM = m.nom AND t.nomI = i.nom;

Millor escollir els atributs al SELECT fent servir AS per decidir el nom si es necessari

nom	edat	discsVenuts	nomM	nomI	nom	Tipus	marca
Lennon	40	22M	Lennon	guitarra	guitarra	corda	Fender
Lennon	40	22M	Lennon	Piano	Piano	Percussió	Petrof
Clapton	75	9M	Clapton	Guitarra	Guitarra	Corda	Fender

Consultes files combinades (JOIN)

Músic

Lennon	40	22M	
Clapton	75	9M	

Toca

Lennon	guitarra	
Lennon	piano	
Clapton	guitarra	

Instrument

guitarra	corda	Fender	
piano	percussió	Petrof	

```
SELECT t.nomM, m.edat, m.discsVenuts, t.nomI, i.tipus, i.marca
FROM Músics m, Toca t, Instrument i
WHERE t.nomM = m.nom AND t.nomI = i.nom;
```

nomM	edat	discsVenuts	nomI	tipus	marca
Lennon	40	22M	guitarra	corda	Fender
Lennon	40	22M	Piano	percussió	Petrof
Clapton	75	9M	Guitarra	Corda	Fender

Referències

Bibliografia

- H. García-Molina, J.D. Ullman, J. Widom. Database Systems: The Complete Book. 2nd ed. Pearson Education Limited, 2013
- M. Fowler, D. Rice, M. Foemmel, E. Hieatt, R. Mee, R. Stafford: Patterns of Enterprise Application Architecture. Addison-Wesley, 2003

Recursos

https://www.w3schools.com/sql/default.asp